

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
(назва інституту (факультету))

КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН І БІЗНЕСУ
(повна назва кафедри)

КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ

з дисципліни «Україна в міжнародному бізнесі»

Галузь знань: 29 «Міжнародні відносини»
Спеціальність: 292 «Міжнародні економічні відносини»
Освітньо-професійна програма «Міжнародний бізнес»

Укладач(і): к.е.н. доцент Аліна ПРОКОП'ЄВА
(науковий ступінь, вчене звання, П.І.Б. викладача)

Конспект лекцій розглянутий та схвалений
на засіданні кафедри міжнародних економічних
відносин і бізнесу

Протокол № ___ від «___» _____ 20__ р.

Завідувач кафедри _____ Леся ПОБОЧЕНКО

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Україна в міжнародному бізнесі»	Шифр документа	СМЯ НАУ НП 15.01.01-01-2016
		Стор.2 із 17	

Лекція № 1

Тема лекції: «Міжнародний бізнес: сутність, сучасні тренди та особливості розвитку»

План лекції

1. Сутність, еволюція та міжнародного бізнесу
2. Глобалізація світового господарства як об'єктивна основа розвитку міжнародного бізнесу
3. Перспективи розвитку міжнародного бізнесу

Література:

1. Архієреєв С. Економіко-теоретичні основи посттрансформаційної реорієнтації міжнародного бізнесу. Економічна теорія. 2022. № 1. С. 45–70.66.
2. Даниленко А. І., Венгер В. В. Розвиток реального сектору економіки України у повоєнному відновленні. Фінанси України. 2022. № 6. С. 7– 32. 67. Данько Т. В. Еволюція наукових засад міжнародного бізнесу. Проблеми економіки. 2019. № 3. С. 109–115. URL: https://www.problecon.com/article/?year=2019&abstract=2019_3_0_109_115.
3. Данько Т. В. Концептуальні засади розвитку теорії міжнародного бізнесу в умовах підвищення глобальної технологічної динамічності. Проблеми економіки. 2022. № 4. С. 201–213. URL: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2022-4_0-pages-201_213.pdf.
4. Дейнеко Л. В., Кушніренко О. М., Ципліцька О. О., Гахович Н. Г. Наслідки повномасштабної воєнної агресії для української промисловості. Економіка України. 2022. № 5. С. 3–25.
5. Залізна Л., Мартинів М. Проблеми розвитку економіки України: причинно-наслідковий зв'язок та інтелектуалізація експортноорієнтованого виробництва. Економіка та суспільство. 2023. № 49. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2303/2224>.
6. Карасьова Н. А. Креативні індустрії як джерело зростання експорту. Економіка & держава. 2019. № 12. С. 19–23.
7. Карасьова Н. А. Міжнародний бізнес: практикум : спец. «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», «Міжнародні економічні відносини». Київ : Ліра-К, 2020. 74 с.
8. Міжнародний бізнес : підручник / [В. А. Вергун, О. А. Приятельчук, О. І. Ступницький] ; за наук. ред. В. А. Вергуна. Київ : ВАДЕКС, 2020. 602 с.
9. Пічкурова З. Інтелектуалізація міжнародної торгівлі в умовах пандемії covid-19. Економіка та суспільство. 2021. № 34. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/981/939>.
10. Шаров О. Глобалізація: новітні тренди чи перманентний напрямок розвитку?. Журнал європейської економіки. 2020. № 1. С. 5–15.

Зміст лекції

Ведення міжнародного бізнесу має значні відмінності в порівнянні з веденням бізнесу в рамках країни. Велике значення для успішної діяльності фірми набувають речі, про які

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Україна в міжнародному бізнесі»	Шифр документа	СМЯ НАУ НП 15.01.01-01-2016
			Стор.3 із 17

національним компаніям не доводиться навіть думати. У зв'язку з цим стає очевидним необхідність ретельного вивчення особливостей ведення і управління міжнародним бізнесом.

Міжнародний бізнес можна визначити як ділову взаємодію фірм різних форм власності або їхніх підрозділів, що знаходяться в різних країнах, головною метою яких є одержання прибутку за рахунок отримання вигод із переваг ділових міжнародних операцій.

Світова економічна інтеграція, активізація участі України у міжнародних інтеграційних процесах, зміцнення співробітництва із зарубіжними стратегічними партнерами, залучення іноземних інвестицій у економіку нашої держави потребує створення оптимальних умов для формування професійних здібностей фахівців з міжнародної економіки на рівні міжнародних вимог, забезпечення їх конкурентоспроможності на ринку праці, набуття студентами знань і вмінь з міжнародного бізнесу та реалізації їх у майбутній професійній діяльності.

Український бізнес готується до року складного відновлення від наслідків війни з Росією. На зростання бізнесу чекає майже половина зі 104 топменеджерів компаній, що взяли участь в опитуванні Європейської Бізнес Асоціації (ЄБА), результати якого було опубліковано наприкінці вересня. В аналогічному дослідженні в 2021 му з позитивом у наступний рік дивилися 87% опитаних підприємців.

Наступного року українська економіка точно не зможе відіграти поточне падіння ВВП у 30–35%. За найбільш оптимістичного сценарію Міністерство економіки бачить зростання на 15,5%. Однак такий перебіг подій є малоімовірним, як і негативний прогноз, що передбачає ще один рік падіння у 0,4%.

Більш реалістичні цифри – зростання на 4–5% за інфляції, що знову перевищуватиме 20%. З такою економічною картиною в цілому погоджуються прогнозує і в урядових структурах, і в міжнародних установах, і в приватному секторі.

1. Сутність, еволюція та форми міжнародного бізнесу

Історія міжнародного бізнесу йде далеко в минуле. 40 століть назад перші експортно-імпортні операції почали здійснювати купці з Греції і Месопотамії. У систематизованому вигляді, міжнародний бізнес виник в 5 ст. до н.е., коли Греція стала головним центром міжнародної комерційної діяльності. Згодом Греція втратила свої позиції як центр міжнародної ділової активності, поступившись першістю Риму, Константинополя, Генуї, Венеції, Західній Європі, а потім США.

В даний час США є головним учасником міжнародного бізнесу, однак їх позиції поступово послаблюються, особливо в контексті конкуренції з фірмами із Японії і Західної Європи.

Виникнення перших міжнародних фірм пов'язують з промисловою революцією в Європі (18–19 ст.). У цей період значна кількість компаній почали розширювати свої операції шляхом відкриття філій (в т. ч. виробничих) за кордоном.

Міжнародний бізнес пройшов великий процес еволюції і те, яким ми його сьогодні бачимо це результат багатівікового розвитку з давніх часів започаткування міжнародної торгівлі. Останню третину XX ст. – початок XXI ст. міжнародний бізнес розвивається під впливом стрімкого наростання глобалізаційних процесів, що відбуваються в системі міжнародних економічних відносин.

Найвідоміша концепція періодизації розвитку міжнародного бізнесу запропонована у 1964 році відомим американським дослідником Річардом Робінсоном. Згідно з його концепцією, протягом останніх п'яти століть виокремлюються **п'ять ер міжнародного бізнесу** [7]:

- 1) комерційна ера;

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Україна в міжнародному бізнесі»	Шифр документа	СМЯ НАУ НП 15.01.01-01-2016
			Стор.4 із 17

- 2) експансійна ера;
- 3) концесійна ера;
- 4) ера незалежних держав; 5) ера глобалізації.

Ера комерції (1500–1850 рр.) – характеризувалася зародженням торгівлі колоніальними товарами з Європи, поступово відбувався розвиток бізнес-сервісу міжнародного бізнесу (страхування, інвестиційна діяльність).

Ера експансії (1850–1914 рр.) – відбувається переорієнтація на видобуток сировини та систематичне плантаційне господарювання в колоніальних регіонах як більш вигідні та економічно перспективні сфери закордонного бізнесу; визнання доцільності та вигідності МПП; розширення ринків збуту; розвиток виробничих підприємств та філій за кордоном, а також міжнародного фінансового сервісу.

Ера концесій (1914–1945 рр.) – перетворення потужних компаній концесіонерів на автономні економічні держави, які здійснювали виробничі, торговельні, освітні, медичні, транспортні, часто поліцейські функції для своїх працівників, а інколи для усіх мешканців регіону; поява менеджерів середньої ланки із числа місцевих працівників, зростання національної самосвідомості; початок масової міграції робочої сили, інтернаціоналізація ринку праці; загострення боротьби на ринках сировини, готових виробів та за конкурентні переваги у бізнесі, що і спричинило процеси розвитку національних держав та глобалізації бізнесу

Ера національних держав (1945–1970 рр.) – формування та розвиток міжнародного ринку капіталу, нових фінансових інструментів, міжнародного аудиту та консалтингу; виникнення мультинаціональних компаній; формування процесу глобалізації міжнародного бізнесу; перетворення ТНК на системи, які включають банк, рекламні агентства, консалтингові фірми, університети, установи охорони здоров'я, що спираються на глобальну комп'ютеризацію

Трохи згодом у своїх дослідженнях Р. Робінсон виокремлює п'яту еру розвитку міжнародного бізнесу – **ера глобалізації**, що утворилася під впливом революційних технологічних інновацій, що зумовлюють економічні, соціальні і політичні зміни.

Ера глобалізації (з початку 70 рр. – ХХ ст.) – характеризується посиленням впливу революційних технологічних інновацій, що зумовлюють економічні, соціальні і політичні зміни; могутній розвиток телекомунікацій; залежність кожної держави від міжнародного бізнесу.

Міжнародний бізнес базується на можливості отримання вигод саме від переваг міждержавних ділових операцій, тобто з того факту, що продаж даного товару в іншій країні або налагодження фірмою однієї країни виробництва в іншій країні, або надання послуг спільно фірмами двох країн третій, забезпечують залученим у бізнес сторонам більше переваг, ніж вони б мали, якби вели справу у своїх країнах.

Сьогодні сутність поняття «**міжнародний бізнес**» включає ділові транзакції (угоди) між фізичними особами, фірмами та іншими (приватними і громадськими) організаціями, які здійснюються за межами національних кордонів.

Міжнародний бізнес пов'язаний з переміщенням ресурсів (сировина, капітал, технологія, люди), товарів (готові компоненти, продукти, напівфабрикати), послуг (бухгалтерський облік, юридична і банківська діяльність) з однієї країни в іншу.

Відмінною рисою міжнародного бізнесу є і те, що на цю діяльність безпосередньо впливає численність обставин, у тому числі відмінності у мові, відстані, валютні курси, тарифні бар'єри, політичні проблеми тощо.

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Україна в міжнародному бізнесі»	Шифр документа	СМЯ НАУ НП 15.01.01-01-2016
			Стор.5 із 17

Отже, **міжнародний бізнес** – це система ділових взаємовідносин та господарських операцій, які здійснюються суб'єктами господарювання двох або більше країн з метою отримання прибутку.

Сучасному міжнародному бізнесу властиві такі особливості, як значне збільшення товарообігу під впливом науково-технічного прогресу; поглиблення інтернаціоналізації; глобальність характеру міжнародного бізнесу; поглиблення міжнародного поділу праці; зміна структури товарів та послуг у світовій торгівлі (збільшення питомої ваги товарів, зменшення сировини); виникнення залежності деяких суб'єктів міжнародного бізнесу від закордонних партнерів; врахування в бізнесі культурного фактора, тобто сукупності вимог і обмежень, що накладаються культурою даної країни на тих, хто веде в ній (або з нею) бізнес; налагодження під впливом НТП глибоких технологічних зв'язків між суб'єктами світового бізнесу; прискорення об'єктивного процесу міжнародного поділу праці.

У разі участі приватних компаній в міжнародному бізнесі господарські операції проводяться з метою отримання прибутку. Діяльність фірм, що субсидуються урядовими органами, не завжди орієнтована на прибуток.

Для досягнення будь-якої зі своїх цілей компанія повинна встановлювати форми проведення торгових операцій, причому деякі з них можуть істотно відрізнятися від використовуваних всередині країни. На вибір форм впливають не тільки запланована мета, але також і зовнішнє середовище, в якій компанії належить діяти. Середовище впливає також на вибір засобів, що визначають такі функції бізнесу, як, наприклад, маркетинг. Разом з тим компанія, яка проводить господарську діяльність на міжнародному рівні, майже не впливає на ділове середовище, в якій їй доводиться діяти.

Існує **три аспекти мотивації**, які спонукають фірми здійснюють міжнародний бізнес: **розширення збуту, придбання ресурсів і диверсифікація джерел постачання і збуту [4]**.

Розширення збуту. Ринок збуту обмежений кількістю осіб, зацікавлених в продукції фірми та її послуги, а також їх купівельною спроможністю. Однак кількість зацікавлених людей і рівень їх купівельної спроможності зростають, якщо розглядати це питання в міжнародному масштабі, а не в рамках окремо взятої країни.

Якщо підходити до цієї проблеми в цілому, стає ясно, що більш високий рівень збуту означає і вищий рівень прибутку.

Міжнародний збут є головним мотивом участі фірм в міжнародному бізнесі. Найбільші фірми мають понад половини своїх доходів з продажів, що проводяться за кордоном. До таких фірм можна віднести німецьку BASF, шведську Electrolux, американську IBM, французьку Michelin, швейцарську Nestle, голландську Philips, японську Sony.

Придбання ресурсів. Фірми-виробники і дистриб'ютори досить часто підшукують необхідні види виробів і послуг, а також напівфабрикати, комплектуючі вироби та кінцеву продукцію в інших країнах. У ряді випадків це робиться з метою зниження витрат. В інших випадках закордонні закупівлі дозволяють придбати унікальну продукцію або умови, які недоступні у власній країні.

Диверсифікація. Зазвичай компанії вважають за краще не допускати більших коливань на рівні своїх продажів і прибутків і з цією метою ретельно підшукують відповідні зарубіжні ринки для збуту і закупівель. Таким чином, коли в одній країні, яка вступила в період спаду, рівень продажів знижується, він підвищується в іншій, яка знаходиться на стадії економічного підйому. В кінцевому підсумку, знайшовши ринок для придбання однакового товару або ж його компонента в різних країнах, фірма може знизити збиток від коливань цін або дефіциту в і будь-якої конкретної країни.

Конкретні **вигоди міжнародного бізнесу** пов'язані з отриманням більшого прибутку з урахуванням таких факторів:

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Україна в міжнародному бізнесі»	Шифр документа	СМЯ НАУ НП 15.01.01-01-2016
		Стор.6 із 17	

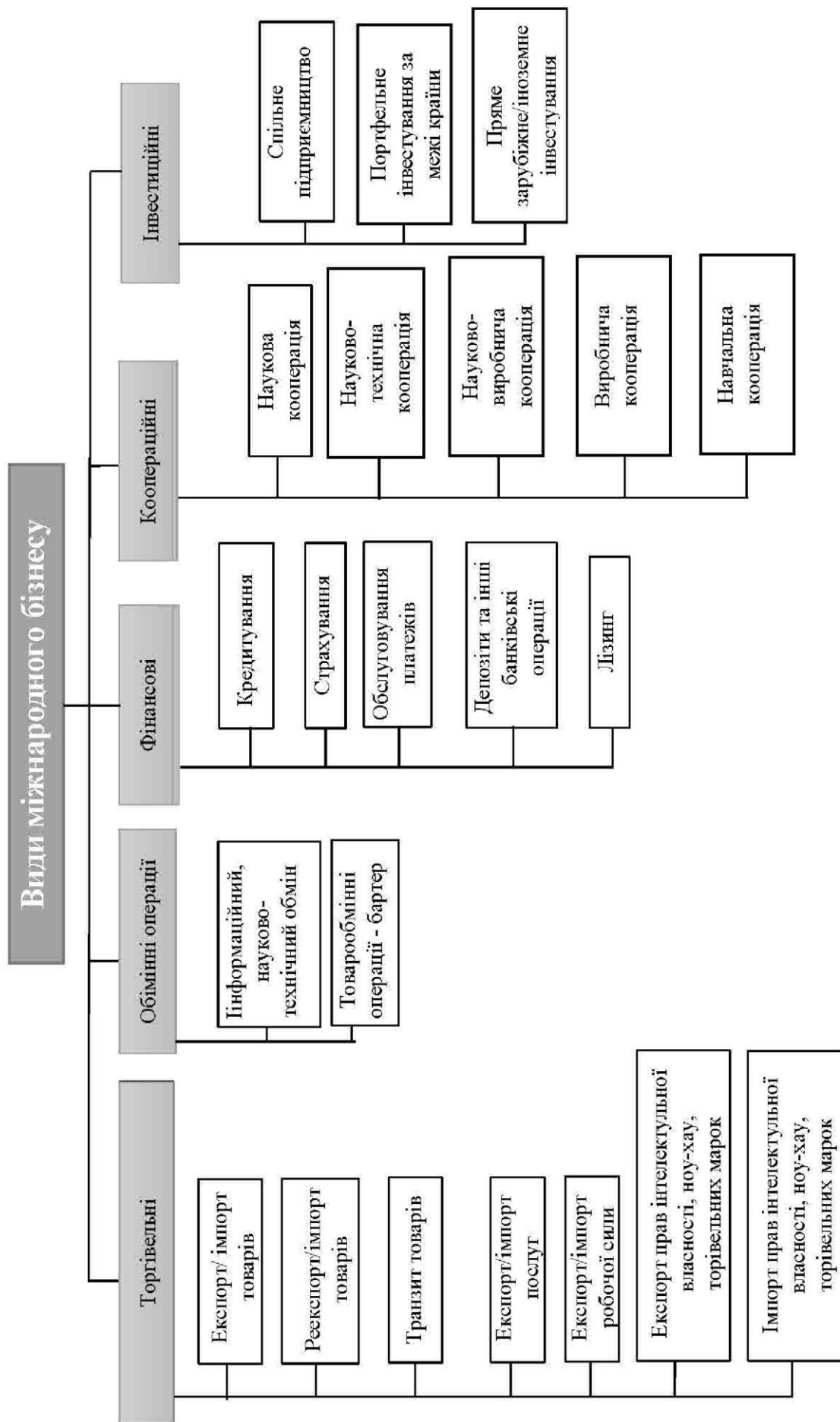
- доступ до міжнародних ринків робочої сили (ціна, кваліфікація);
- прагнення нових ринків збуту;
- збільшення обсягів виробництва і зниження собівартості виробів (ефект масштабу і крива досвіду);
- зменшення валютних ризиків.

Розвиток цивілізації викликає постійне залучення окремих держав в міжнародні господарські зв'язки, що веде до створення єдиної світової економіки. Всі країни світу розвиваються за загальними економічними законами, що обумовлює пріоритет економічного характеру міжнародних відносин.

Постійно ускладнюється структура потреб, рідкість і віддаленість ресурсів вимагають все більш ефективних засобів обміну не тільки між регіонами всередині окремої держави, а й між самими державами і світовими регіонами.

Економічний розвиток і приріст населення в різних регіонах світу відбуваються нерівномірно, що також викликає необхідність розширювати міжнародні обміни, які сприяють розвитку нових ринків (товарів, послуг, праці, інформаційних, фінансових та ін.), технологічному та інформаційному обміну, науковим, науково-технічним, виробничим, культурним та зовнішньоекономічним зв'язкам.

При проведенні міжнародного бізнесу компанії повинні вибирати один з його видів (див. Рис.1.1.). Роблячи вибір, їм слід уважно розглянути власні цілі та оцінити ресурси, а також умови здійснення своєї діяльності.

біз
не
дуж
на
ро
дн
ог
о
Ви
ди
·
1.
Ри
с

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Україна в міжнародному бізнесі»	Шифр документа	СМЯ НАУ НП 15.01.01-01-2016
			Стор.8 із 17

Види зовнішньоекономічної діяльності, які здійснюють в Україні суб'єкти цієї діяльності, визначені Законом «Про зовнішньоекономічну діяльність». До них, зокрема, відносяться [5]:

- експорт та імпорт товарів, капіталів та робочої сили;
- надання суб'єктами ЗЕД України послуг іноземним суб'єктам господарської діяльності, в тому числі: виробничих, транспортноекспедиційних, страхових, консультаційних, маркетингових, експортних, посередницьких, брокерських, агентських, консигнаційних, управлінських, облікових, аудиторських, юридичних, туристських та інших, що прямо і виключно не заборонені законами України; надання вищезазначених послуг іноземними суб'єктами господарської діяльності суб'єктам ЗЕД України;
- наукова, науково-технічна, науково-виробнича, виробнича, навчальна та інша кооперація з іноземними суб'єктами господарської діяльності; навчання та підготовка спеціалістів на комерційній основі;
- міжнародні фінансові операції та операції з цінними паперами у випадках, передбачених законами України;
- кредитні та розрахункові операції між суб'єктами ЗЕД та іноземними суб'єктами господарської діяльності; створення суб'єктами ЗЕД банківських, кредитних та страхових установ за межами України; створення іноземними суб'єктами господарської діяльності зазначених установ на території України у випадках, передбачених законами України;
- спільна підприємницька діяльність між суб'єктами ЗЕД та іноземними суб'єктами господарської діяльності, що включає створення спільних підприємств різних видів і форм, проведення спільних господарських операцій та спільне володіння майном як на території України, так і за її межами;
- підприємницька діяльність на території України, пов'язана з наданням ліцензій, патентів, ноу-хау, торговельних марок та інших нематеріальних об'єктів власності з боку іноземних суб'єктів господарської діяльності, аналогічна діяльність суб'єктів ЗЕД за межами України;
- організація та здійснення діяльності в галузі проведення виставок, аукціонів, торгів, конференцій, симпозіумів, семінарів та інших подібних заходів, що здійснюються на комерційній основі, за участю суб'єктів ЗЕД; організація та здійснення оптової, консигнаційної та роздрібною торгівлі на території України за іноземну валюту у передбачених законами України випадках;
- товарообмінні (бартерні) операції та інша діяльність, побудована на формах зустрічної торгівлі між суб'єктами ЗЕД та іноземними суб'єктами господарської діяльності;
- орендні, в тому числі лізингові, операції між суб'єктами ЗЕД та іноземними суб'єктами господарської діяльності;
- операції по придбанню, продажу та обміну валюти на валютних аукціонах, валютних біржах та на міжбанківському валютному ринку;
- роботи на контрактній основі фізичних осіб України з іноземними суб'єктами господарської діяльності як на території України, так і за її межами; роботи іноземних фізичних осіб на контрактній оплатній основі з суб'єктами ЗЕД як на території України, так і за її межами;
- інші види ЗЕД, не заборонені прямо і у виключній формі законами України.

Охарактеризуємо основні *форми проведення міжнародних операцій*.

Міжнародна торгівля

Експорт товарів – це продаж товарів українськими суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності іноземним суб'єктам з вивезенням або без вивезення цих товарів через митний кордон України. Обсяг експорту товарів визначається у фізичному та вартісному виразі.

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Україна в міжнародному бізнесі»	Шифр документа	СМЯ НАУ НП 15.01.01-01-2016
		Стор.9 із 17	

Фізичний обсяг вимірюється в тоннах, кілограмах, фунтах, барелях, бушелях тощо. Вартісний обсяг вимірюється зазвичай у доларах США.

Імпорт товарів – це купівля українськими суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності у іноземних суб'єктів товарів із ввезенням або без ввезення цих товарів на територію України, включаючи купівлю товарів, призначених для власного споживання установами та організаціями України, розташованими за її межами.

Головною ознакою для визнання товару імпортом є перетин товаром митного кордону держави та фіксація цього факту у відповідній митній звітності. Обсяг імпорту товарів визначається у фізичному та вартісному виразі.

Обсяг імпорту товарів розраховується в цінах CIF (Cost, Insurance and Freight – вартість, страхування, фрахт).

Ціна CIF формується так: до ціни FOB додаються витрати експортера з доставки товару в порт призначення, витрати на навантаження судна та витрати на страхування вантажу. Тому ціна CIF буде більшою за ціну FOB, а вартість імпорту товарів всіма країнами світу завжди буде більше, ніж вартість експорту приблизно на 10 %.

Реекспорт товарів – це вивезення за кордон товарів, які раніше були завезені в країну, без їх переробки.

Реімпорт товарів – це завезення в країну товарів, які раніше були вивезені з країни, без їх переробки.

Обсяги реекспорту та реімпорту товарів визначається у фізичному та вартісному виразі.

Транзит – це переміщення вантажів через територію країни від одного пункту, розташованого на митному кордоні, до іншого.

Експортування і імпортування товарів є для більшості країн основним джерелом міжнародних доходів і витрат. Серед компаній, що беруть участь в міжнародному бізнесі, переважають ті, які зайняті імпортуванням і експортуванням більшою мірою, ніж будь-яким іншим видом угод.

Імпорт та (або) експортування продукції нерідко є першою зовнішньоекономічною операцією, яка здійснюється тією чи іншою фірмою. Це пояснюється тим, що на початковій стадії залучення в міжнародний бізнес ці операції передбачають зазвичай мінімальні зобов'язання і найменший ризик для ресурсів фірми. Наприклад, фірми можуть збільшити експорт продукції шляхом завантаження своїх надлишкових потужностей, що зводить до мінімуму потребу в додаткових капіталовкладеннях. Вони можуть вдаватися до послуг торгових посередників, які, усуваючи необхідність створення власної збутової мережі. Експортно-імпортні операції не припиняються фірмами і тоді, коли вони освоюють інші форми міжнародного бізнесу.

Експорт та імпорт послуг є джерелами доходів з-за кордону, відмінними від тих, які виникають в результаті товарного експорту і імпорту. Отримання доходу цього типу розглядається як експорт послуг, а плата за них – як імпорт послуг.

Міжнародний бізнес охоплює безліч різних видів послуг.

Надходження від транспортування товарів і туризму можуть скласти важливе джерело доходу для міжнародних агентств повітряних сполучень, компаній морських перевезень, агентств з попереднього бронювання квитків і місць, а також готелів. Наприклад, стан економіки таких країн, як Греція і Норвегія, багато в чому залежить від доходів, що надходять від перевезення іноземних вантажів на їх судах. На Багамських островах від іноземного туризму одержують значно більше прибутку, ніж від товарного експорту.

Важливо частиною міжнародного бізнесу є торгівля та обмін знаннями, досвідом і науково-технічною інформацією. Цей обмін в чистому вигляді являє собою ноу-хау.

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Україна в міжнародному бізнесі»	Шифр документа	СМЯ НАУ НП 15.01.01-01-2016
			Стор.10 із 17

Ноу-хау (англ. Know-how – знаю, як) – комплекс технічних знань і комерційних секретів.

Ноу-хау технічного характеру включає:

- досвідчені незареєстровані зразки виробів, машини і апарати, окремі деталі, інструменти, пристосування для обробки та ін.;
- технічну документацію – формули, розрахунки, плани, креслення, результату дослідів, перелік і зміст проведених науково-дослідних робіт і їх результати; розрахунки стосовно до даного виробництва або технології; дані про якість матеріалів; навчальні плани для підготовки персоналу;
- інструкції, що містять дані про конструкцію, виготовленні або використанні продукту; виробничий досвід, опис технологій; практичні вказівки по дизайну; технічні рецепти, дані з планування та управління виробництвом;
- знання і навички в області бухгалтерської, статистичної та фінансової звітності, правової та економічної роботи; – знання митних і торгових правил і ін.

До ноу-хау комерційного характеру відносяться:

- адресні банки даних;
- картотеки клієнтів;
- картотеки постачальників;
- Дані про організацію та ефективності виробництва, обсяг випуску продукції;
- дані по організації збуту і розповсюдження продукції;
- методи і форми реклами;
- дані про навчання персоналу та ін.

На відміну від секретів виробництва ноу-хау не патентується, оскільки в значній частині складається з визначених прийомів, навичок і т.п. Ноу-хау певного виробничого процесу є власністю того чи іншого юридичної або фізичної особи і відповідно стає предметом купівлі-продажу. Як правило, ноу-хау в якості товару супроводжує продаж патентів і ліцензій, будучи як би продовженням до них, але може реалізовуватися і самостійно.

Придбання ноу-хау спільно з покупкою ліцензії полегшує і здешевлює налагодження виробництва, забезпечує більш повну передачу секретів виробництва.

Ліцензування – це форми міжнародного бізнесу, коли фірма (ліцензіар) вступає у відносини з фірмою або державою (ліцензіатом) на зарубіжному ринку, пропонуючи права використання виробничого процесу, товарного знака, патенту, торгового секрету на обмін на ліцензійний платіж.

Коопераційні форми міжнародного бізнесу

У практиці сучасного міжнародного бізнесу вироблені різноманітні, в тому числі досить гнучкі форми міжнародної кооперації, до числа яких відносяться:

- ліцензійний договір – використання авторського права, товарного знака, патенту;
- співвиробництво – виготовлення комплексного виробу або його компонент одним із зарубіжних партнерів;
- контракт-менеджмент – передача одним з партнерів іншому ноу-хау в області менеджменту;
- франчайзинг – видача ліцензії на певну діяльність з наданням додаткової управлінської, маркетингової та технологічної підтримки;
- спільне підприємство – одна з поширених форм стратегічного альянсу, сполучена

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Україна в міжнародному бізнесі»	Шифр документа	СМЯ НАУ НП 15.01.01-01-2016
			Стор.11 із 17

- зі створенням нової компанії юридично і економічно самостійними підприємствами;• стратегічний альянс – формальний або неформальний союз, який створюється з метою об'єднання ресурсів для вирішення завдань реорганізації, підвищення ринкової ефективності і т. д., або досягнення «ефекту масштабу», або з іншими цілями.

Міжнародна асоціація франчайзингу IFA (International Franchise Association) визначає франчайзинг як триваючі відносини, при яких франчайзер передає виключні права, засновані на ліцензійній угоді, займатися підприємницькою діяльністю, плюс допомога в навчанні, маркетингу, управлінні в обмін на фінансову компенсацію від франчайзіата.

У нашій вітчизняній літературі франчайзинг позначають ще термінами: френчайзінг, франшізінг, френчайзинг.

Сутність франчайзингу полягає в тому, що фірма (франчайзер), що має високий імідж на ринку, передає на певних умовах не відомої споживачам фірмі (франчайзіату) право, тобто ліцензію (франчайз) на діяльність за своєю технологією і під своїм товарним знаком і отримує на це певну компенсацію (дохід).

Управління за контрактом (контракт-менеджмент) – це форма коопераційного співробітництва, коли фірма надає іноземному партнеру «ноу-хау» в сфері управління, а той в свою чергу забезпечує необхідний капітал і його використання з максимальною орієнтацією на ефективну реалізацію отриманих управлінських послуг.

Спільне підприємництво – це діяльність, яка ґрунтується на співробітництві з іноземними підприємствами, організаціями та підприємцями, а також на спільному розподіленні прибутків і ризиків від його здійснення.

Міжнародний стратегічний альянс (МСА) є відносно тривалий по часу Міжорганізаційні угоду зі співробітництва, яке передбачає спільне використання ресурсів і / або структур управління двох або більше самостійних організацій, розташованих в двох або більше країнах, для спільного виконання завдань, пов'язаних з корпоративною місією кожної з них.

Інвестиційні форми міжнародного бізнесу

Іноземне/зарубіжне інвестування може здійснюватись у формі створення підприємств з іноземним капіталом, купівлю частини або у повну власність діючих зарубіжних підприємств, вкладання портфельних інвестицій безпосередньо в об'єкти інвестування або через інвестиційні паєві фонди та компанії, створення спільних підприємств.

Спільне підприємство – об'єднання зусиль в інвестуванні, управлінні, розподілі прибутків та ризиків зарубіжного та місцевого партнерів.

Портфельними інвестиціями в світовій практиці прийнято називати капіталовкладення в акції зарубіжних підприємств, які не дають права контролю над ними, в облігаціях та ін. Цінні папери іноземної держави і міжнародних валютно-фінансових організацій.

До «портфельних» інвестицій можуть бути віднесені як боргові зобов'язання, так і акції фірми. Фактором, який дозволяє відрізнити даний тип інвестицій від прямих, є відсутність контролю за діяльністю фірми, яка приймає інвестиції. Іноземні «портфельні» інвестиції важливі майже для всіх фірм, що ведуть міжнародні операції. До них вдаються в основному з метою вирішення фінансових завдань. Фінансові відділи корпорацій зазвичай переводять кошти з однієї країни в іншу для одержання більш високого прибутку за рахунок короткострокових капіталовкладень.

Під **прямими інвестиціями** маються на увазі капіталовкладення, які забезпечують контроль інвестора над підприємством в країні – реципієнті.

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Україна в міжнародному бізнесі»	Шифр документа	СМЯ НАУ НП 15.01.01-01-2016
		Стор.12 із 17	

За визначенням МВФ, інвестиції можуть вважатися прямими, якщо іноземний інвестор володіє не менше 25 % акцій підприємства або їх контрольним пакетом, величина якого може варіюватися в досить широкому діапазоні в залежності від розділу акцій серед акціонерів.

Інші підходи до визначення прямих іноземних інвестицій розглядають їх як різновид іноземних інвестицій, що супроводжуються контролем за діяльністю компанії навіть у випадку придбання невеликої частки її акцій (на рівні 10 %). Володіння контрольним пакетом акцій закордонного підприємства є найвищим типом зобов'язань по відношенню до зовнішньоекономічних операцій. Воно передбачає, як правило, не тільки право на отримання доходу у вигляді дивідендів, а й інтенсивний обмін фахівцями, технологіями між країнами. Внаслідок високого рівня зобов'язань, які накладають прямі інвестиції, вони стають можливими, як правило, тільки після того, як фірма набула достатнього досвіду в області експортно-імпортних операцій. Операції з прямими капіталовкладеннями за кордон можуть бути розпочаті з метою придбання доступу до певних ресурсів і ринку збуту продукції. Якщо ринок збуту продукції характеризується високою потенційною ємністю, в більшості випадків перенесення виробництва за кордон буде найбільш вигідною формою проникнення на ринок, тому що знижується необхідність у високих змінних витратах, пов'язаних з експортом готової продукції, з'являються додаткові можливості для подолання протекціоністських бар'єрів.

Коли дві і більше організації мають право власності на прямі інвестиції в одну компанію, подібна форма ведення бізнесу визначаються терміном «спільне підприємство». Спільне підприємство, що характеризується участю державних органів та приватної компанії називається «змішане підприємство».

Для значної більшості американських фірм рівень продажів продукції, виробленої за кордоном за допомогою прямих інвестицій, у багато разів перевищує рівень продажів американської продукції, що посиляється за кордон у вигляді товарного експорту.

Іноземний капітал може залучатися у вигляді окремих зарубіжних інвестицій – *прямих і портфельних*, а так само в формі кредитів і позик. Під **прямими інвестиціями** маються на увазі капіталовкладення, які забезпечують контроль інвестора над підприємством в країні – реципієнті.

За визначенням МВФ, інвестиції можуть вважатися прямими, якщо іноземний інвестор володіє не менше 25% акцій підприємства або їх контрольним пакетом, величина якого може варіюватися в досить широкому діапазоні в залежності від розділу акцій серед акціонерів.

Створення транснаціональної компанії – найбільш «жорстка» форма міжнародного бізнесу, заснована на механізмі акціонерної участі і / або інших способах корпоративного контролю.

Суб'єкти міжнародного бізнесу

Транснаціональна компанія (корпорація), ТНК – використовує міжнародний похід в пошуку закордонних ринків і при розміщенні виробництва, а також комплексну глобальну філософію бізнесу, що передбачає функціонування компанії як всередині країни, так і за кордоном.

Повноцінна МНК, як правило, вдається до допомоги більшості з перерахованих вище форм господарських операцій. У наступних розділах ми більш детально зупинимося на суті поняття МНК або найбільш часто використовуваному замість нього в рамках ООН, понятті «транснаціональна корпорація», ТНК.

Транснаціональні компанії змушені функціонувати в умовах різної правової, економічної, політичної і культурної середовища. Для ефективної зарубіжної діяльності може виявитися недостатньо напрацьованого штаб-квартирою досвіду в країні базування або в країні, де вже існують підрозділи. Планування діяльності ТНК вимагає вивчення питань політичної і економічної структури країни проникнення, її законодавства, існуючих форм

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Україна в міжнародному бізнесі»	Шифр документа	СМЯ НАУ НП 15.01.01-01-2016
			Стор.13 із 17

власності: якщо переважає приватна форма власності, то чи можлива її націоналізація, якщо державна – чи можлива конкуренція з нею; які існують потенційні партнери чи конкуренти серед місцевих підприємств та інших іноземних фірм; які існують відмінності між індивідуальними і соціальними групами, культурні відмінності і особливості і т.д. Всі ці питання характеризують правове, політичне, економічне, соціальне і культурне середовище міжнародного бізнесу ТНК.

2. Глобалізація світового господарства як об'єктивна основа розвитку міжнародного бізнесу

Сучасний розвиток світових економік супроводжується явищем глобалізації. Дослідники пов'язують з глобалізацією принципово новий етап у розвитку людства, що якісно відрізняється від попередніх історичних форм. У економічному вимірі процес глобалізації характеризується переходом від індустріального суспільства до постіндустріального розвитку країн.

Вперше термін «глобалізація» з'явився у науковому диспуті у 1983 р. у статті Т. Левіта., який характеризує глобалізацію як феномен злиття ринків окремих продуктів, що виробляли багатонаціональні корпорації.

Р. Кеохане, який розглядає **глобалізацію** як «стан світу, для якого характерні мережі взаємозалежності, що простягаються на трансконтинентальні відстані. Складовими частинами цих мереж можуть бути рух і вплив потоків капіталу й товарів, інформацій та ідей, людей і насильства, а також пов'язані з екологією біологічно ефективні субстанції».

Більш узагальнене визначення глобалізації міститься у працях вітчизняних вчених: **глобалізація** – об'єктивний процес у сучасних міжнародних відносинах, вищий етап інтернаціоналізації, що ґрунтується на розвитку інформаційних технологій.

Поряд із активними глобалізаційними процесами у світі також спостерігається розвиток глобальної (світової) інтеграції. На це впливає дві групи факторів: одна з них включає в себе зростання інтернаціоналізації господарського життя, поглиблення міжнародного поділу праці, розвиток НТР, зростання рівня відкритості національних економік.

Іншу групу становлять:

- необхідність збереження миру та припинення гонки озброєнь задля економічного розвитку всіх країн світової співдружності і піднесення добробуту їх населення;
- вимушена міграція великих мас людей, обумовлена локальними військовими конфліктами;
- необхідність більш повного забезпечення прав людини шляхом посилення особистої та економічної свободи;
- загострення продовольчої проблеми та необхідність її вирішення;
- необхідність розв'язання проблем, зв'язаних із забрудненням навколишнього середовища.

Рушійні фактори глобалізації:

- подолання нерівномірного розміщення сировинних і енергетичних ресурсів на планеті;
- природно-кліматичні та економіко-географічні відмінності, що зумовлюють територіальний поділ праці, спеціалізацію країн і викликають розвиток та поглиблення взаємозв'язків між ними;
- досягнення транспорту і комунікацій;
- наростання відкритості ринків і міжнародних відносин;

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Україна в міжнародному бізнесі»	Шифр документа	СМЯ НАУ НП 15.01.01-01-2016
			Стор.14 із 17

- прискорення темпів технологічних нововведень і виведення винаходів на ринок;
- кооперація зусиль багатьох держав в екологічній сфері.

Гальмуючі фактори глобалізації:

- відмінності соціально-економічних систем;
- втручання держав в економіку і політика протекціонізму;
- коливання обмінних курсів;
- традиційні конфлікти;
- ідеологічні розбіжності; - релігійні обмеження.

В умовах *глобалізації міжнародний бізнес* набуває принципово нових рис, які визначаються характером і специфікою нової епохи. Важливий інструмент економічної інтеграції країни в світову економіку, а відповідно – інструмент глобалізації як такої, міжнародний бізнес у сучасних умовах визначається такими рисами:

а) ***доступність і всеосяжність***. Хоча міжнародний бізнес і регулюється відповідними законодавствами країн, він поступово перетворюється у невід’ємну можливість практично для будь-якої фірми майже кожної країни, принципово змінюючи стратегічні й тактичні перспективи фірм і відкриваючи перед ними нові потенційні поля ділової активності. У той же час тут, звичайно, є й певні обмеження;

б) ***ступеневість розвитку***. Вхідження фірми в міжнародний бізнес, як правило, починається з простих форм звичайної зарубіжної торгівлі і в міру розвитку досягає вищої форми – БНК. Сутність цієї особливості не зводиться до природної вимоги накопичення досвіду та нарощення потенціалу – і вхідження в міжнародний бізнес, і подальші досягнення в ньому будуть пов’язані з подоланням певних порогів: якщо на початковому етапі – поріг, наприклад, якісного рівня товарів фірми і раціональності її витрат, що дозволяє продавати товари за кордоном, то потім це питання вдалого розміщення дистрибуції, ефективного використання міжнародних ринків капіталів і робочої сили, роботи з міжнародними транспортними мережами і т. ін.

в) ***технологічна глобалізація***. Можливості комп’ютеризації, інформатизації та телекомунікацій принципово змінили характер міжнародного бізнесу, який в сучасних умовах набув трьох принципово нових рис: він може ефективно здійснюватись “не виходячи з офісу”; він може здійснюватись в режимі реального часу; він може за допомогою телекомунікацій охоплювати всі цікаві для бізнесу ринки товарів, капіталів, робочої сили, інформації і т.ін.

г) ***в умовах глобалізованої економіки основною господарською одиницею стають крупні міжнародні компанії***, які володіють філіями і дочірніми організаціями в багатьох країнах, зі співробітниками різних національностей. Саме вони встановлюють виробничі, торгові, науковотехнічні, фінансові зв’язки зі своїми закордонними партнерами і стають головним джерелом та генератором глобалізації.

3. Перспективи розвитку міжнародного бізнесу

З початку ХХІ ст. світ характеризується стрімким зростанням нових глобальних викликів, перед якими постає як світове суспільство, так і глобальний бізнес. Аналіз ландшафту глобальних трендів та ризиків дає можливість визначити основні з них, які найбільшим часом будуть визначати паттерни майбутнього міжнародного бізнесу.

По-перше, це глобалізація бідності та нерівності. В оцінці цього явища у світовому співтоваристві існує значний розкид думок: від однозначно-негативних та критичних на адресу глобалізації до більш зважених. Розмаїтність оцінок виникає з різноманіття реальних процесів.

Негативні наслідки глобалізації виявляються досить зримо. Поляризація доходів спостерігається як усередині окремих країн, так і у планетарному масштабі: глобалізація

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Україна в міжнародному бізнесі»	Шифр документа	СМЯ НАУ НП 15.01.01-01-2016
		Стор.15 із 17	

економіки призводить до поляризації між високодинамічними системами (групами країн) і стагнующими системами.

По-друге, це глобалізація продуктивних сил. Ідеться про утворення всесвітньої системи супутникового та кабельного зв'язку і телекомунікацій, про створення єдиного світового інформаційного простору, вершиною якого є всесвітня мережа – Інтернет.

Колосально зросла і беззупинно зростає роль інформації в економічних процесах і відтворенні благ, що дозволяє зробити висновок (і його зараз розділяє більшість учених – економістів і соціологів) про інформаційну революцію, що відбувається, яка спресовує простір і час.

Підприємці телекомунікаційної сфери були першими названі «глобальними гравцями», тому що саме тут менеджмент має вирішувати свої задачі у планетарному масштабі, створювати технологічний і економічний механізм передачі інформації на весь світ, переборюючи відому ізольованість локально-національного і міжнародного простору в минулому. У рамках світового ринку стратегія мереж зобов'язана бути одночасно глобальною і локальною: саме таку ситуацію японські менеджери назвали неологізмом – «глокалізація». Зміст терміна (від слова *glok* – дзвін) – створення систем контролю й управління, здатних поєднати їх централізацію з локальними економічними інтересами (інтереси простору, в якому чутні удари дзвону).

Інтернет безпосередньо знаменує революцію в техніці та технології, але приведе до революції і в економіці. Вплив Інтернету і на фінансовому, і нетоварно-торговому ринку великий уже сьогодні. Система Інтернет виконує зростаючий обсяг посередницьких операцій із грошми та їх представниками, з'явилися спеціалізовані Інтернет-банки, через Інтернет торгують, до Інтернету повертається фондовий ринок. Сьогодні ще важко повною мірою усвідомити весь вплив, який система Інтернет чинить на економіку у глобальному, планетарному масштабі.

Інформатизація економіки, у тому числі й виробництва, і особливо фінансів, означає, на думку багатьох економістів і соціологів, перехід до нового інформаційного способу виробництва.

Рівень інформатизації багато в чому визначає технологію управління і прийняття рішень. Із цим пов'язані конкурентні переваги як окремої фірми, так і країни в цілому. Нова роль інформації вимагає і нового підходу до вивчення різних проблем державного і муніципального управління. В управлінні вирішального значення набуває пошук, оволодіння (присвоєння), вивчення, обробка інформації, тобто управління інформаційними потоками, як умова і передумова прийняття рішень, що в кінцевому рахунку впливають на поведінку людей через їх інтереси.

Інформація впливає на економічний вибір фірм, домогосподарств, транснаціональних корпорацій, міжнародних економічних організацій, влади всіх рівнів.

У діяльності фірми в умовах глобальної економіки усе більшого значення набуває перспективне планування. А це багато в чому залежить від обсягу отриманої інформації. Інформація дорого коштує і розподілена усе ще нерівномірно. Але витрати на інформацію окупаються економією на інших транзакційних витратах і роблять фірму більш конкурентоспроможною.

Глобалізація істотно впливає на міжнародний поділ факторів виробництва і на територіальне розміщення продуктивних сил:

по-перше, виникли нові явища в міжкраїнному розміщенні галузей виробництва:

– у нові індустріальні країни та країни, що розвиваються, «переводяться» (у тому числі і шляхом переливу капіталу) деякі традиційні базові галузі, наприклад металургія, первинна нафтохімія;

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Україна в міжнародному бізнесі»	Шифр документа	СМЯ НАУ НП 15.01.01-01-2016
			Стор.16 із 17

– у цих же країнах підсилюється розміщення масового виготовлення сучасної високотехнологічної продукції, у тому числі на експорт, при збереженні за розвинутими країнами розробки нових ідей і технологій; по-друге, підсилюється міжкраїнна міграція робочої сили: масовий

перехід із країн, що розвиваються, у розвинуті: дешевої малокваліфікованої робочої сили; «відплив розумів»; по-третє, відбувається повсюдне розширення меж функціонування нового фактора виробництва – інформаційного, формування єдиного світового інформаційного простору на основі парку комп'ютерів: при цьому даний фактор (як і капітал) розподілений сьогодні вкрай нерівномірно – переважає в індустріально розвинутих країнах, нових індустріальних країнах і частково у країнах, що розвиваються (у їх індустріальних центрах).

Щорічне питування керівників провідних компаній світу, яке 19 років поспіль проводиться міжнародною аудиторською компанією Pricewaterhousecoopers, свідчить, що бізнес-лідери в усьому світі передчувають фундаментальні перетворення, перехід від глобалізації до багатополярного світу, в якому є місце для багатьох центрів сили, росту та загроз. Більшість керівників компаній світу вже помічають ці зміни: функціонування різних економічних моделей на протиположних напрямках, збільшення кількості регіональних торгових блоків, численні системи правопорядку та свобод, що розвиваються у протилежних напрямках, та відмінні системи фундаментальних цінностей у суспільстві. Такий перерозподіл сил викликає появу нових загроз, але водночас розкриває нові можливості. Єдиною сферою, в якій всі керівники провідних компаній світу навпаки спостерігають зближення є інтернет; проте, об'єднуючи світ, навіть він часто демонструє розбіжності у переконаннях різних груп людей.

Сучасна діяльність зарубіжних компаній спирається не лише на інформацію в широкому розумінні. Реальні переваги, які отримують держави, регіони, компанії з розвинутими інформаційними технологіями та комп'ютерними мережами, призводять до зміни характеру економічних, політичних та соціальних відносин. В той же час інформатизація всіх сфер діяльності породжує нову, невідому попереднім епохам віртуальну реальність існування, зароджує нові форми ведення міжнародного бізнесу, руйнуючі перешкоди географічних відстаней, державних кордонів та комунікацій.

Глобалізація в галузі транспорту проявляється у створенні єдиної всесвітньої транспортної мережі. У світі почався процес злиттів авіаційних, залізничних і автомобільних компаній в єдині транспортні конгломерати, усередині яких утвориться чіткий поділ праці.

Нерозуміння ризиків, пов'язаних із технологіями, в першу чергу їх системних каскадних ефектів, може мати далекосяжні наслідки для національних економік, галузей економіки та глобальних підприємств. За деякими оцінками, європейські країни, які неадекватно реагують на технологічні зміни можуть втратити близько 600 млрд. євро доданої вартості протягом наступних 10 років. Бізнесу, розробникам політики і громадянському суспільству необхідно знайти відповідні рамки для вирішення чотирьох найважливіших ризиків, пов'язаних із переходом до цифрової економіки.

Кібератаки і пов'язані з ними інциденти були відмічені на карті глобального ландшафту ризиків як найбільш вірогідні і найбільш потенційно впливові ризики останніх років. В Північній Америці ризик кібератаки займає провідні позиції як найбільш імовірний. Кіберзалежність розглядається учасниками проведених ВЕФ опитувань як третя найбільш важлива глобальна тенденція із ймовірною динамікою до подальшого зростання, що підвищує шанси кібератак з потенційними ефектами каскадування.

Хоча організації прагнуть використовувати потенціал кібертехнологій для підвищення ефективності своєї діяльності, вони не можуть повністю інтерналізувати безпеку від кібер-

	Система менеджменту якості. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС Навчальної дисципліни «Україна в міжнародному бізнесі»	Шифр документа	СМЯ НАУ НП 15.01.01-01-2016
		Стор.17 із 17	

загроз і забезпечити відповідний рівень інвестицій у підвищення ефективності операційного управління ризиками та зміцнення організаційної стійкості.

Обмін даними між країнами і зацікавленими сторонами. З огляду на притаманних потокам даних міжнародний характер, особливо в таких областях, як ланцюги постачань або 3D-друк, управління на національному рівні має бути доповнене діючими міжнародно-правовими рамками. Тим не менш, у даний період режим регулювання цифрових технологій розвинений слабо, відчувається нестача необхідної правової визначеності в таких областях, як конфіденційність, прозорість, контроль шифрування, режими інтелектуальної власності на дані, які перетинають кордони, а також вплив патентованих даних на конкуренцію.

За оцінками Бюро США з статистики праці до 2022 року 47 % робочих місць американських робітників ймовірно будуть автоматизовані.

Вся система зайнятості в світі має бути піддана ревізії, необхідно сформулювати систему переходу від старих до нових видів робіт. Як очікується, в середньостроковій перспективі збільшиться значимість навичок STEM (наука, технології, інженеря та математика). В довгостроковій перспективі потреби в навичках зосередяться в таких сферах, як творчість, вирішення проблемних ситуацій і соціальний інтелект.

Доступ до технологій може загострити відмінності в доходах всередині і між країнами, між тими, хто адаптувався до нових технологій і тими, хто не має до них доступу. Чотири мільярди з 7 мільярдів чоловік населення планети все ще не мають доступу до Інтернету і не можуть стати бенефіціарами переваг економіки знань та зростання, оснований на нових технологіях.

В даний час розподіл доходу багато в чому визначається зайнятістю:

просування технології може привести до зниження кількості необхідної праці і привести до накопичення багатства в меншій кількості рук.

Надмірні нерівності знижують сукупний попит, загрожують соціальній стабільності і можуть збільшити такі ризики, як вимушена міграція або тероризм, викликані насильницьким екстремізмом, про що йшлося вище.

Сучасним проявом глобалізації промислового виробництва служить виникнення «міжнародного виробництва» у рамках окремих «корпорацій». Міжнародна експансія ТНК будується у глобальній економіці за принципом «оптимальної спеціалізації». Суть її в тому, що виробництво розміщується з урахуванням національних особливостей (вартість ресурсів, рівень податків тощо). Проміжні постачання між ланками корпорації в різних країнах можуть не приносити цим ланкам прибутку. Важливий ефект діяльності не окремої фірми, а ефект корпорації в цілому.

Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) з 1980 року збільшилися в 33 рази з \$ 54 млрд до US \$ 1.76 трильйонів доларів США в 2016 році. Дійсно, інвестиції в напрямку Південь-Південь (тобто інвестиції з однієї економіки, що розвивається, в іншу) за останні роки зросли більше, ніж на дві третини, від \$ 1,7 трлн в 2009 році США до \$ 2,9 трлн в 2013.

Динаміку частки прямих іноземних інвестицій у світовому ВВП з 1970 року по 2014 рік представлено на рисунку 1.2.

Пропонуючи компаніям можливість зниження виробничих витрат, а країнам можливість економічного розвитку шляхом участі в глобальних ланцюжках створення вартості, інтернаціоналізація бізнесу збільшує вплив глобальних ризиків. З точки зору економічних і політичних ризиків компанії стають більш уразливими, навіть якщо вони не мають безпосередню присутність в регіонах, де ризик є наявним. Стійкість будь-якого бізнесу в великій мірі залежить від приватних осіб, стійкості постачальників і покупців, чії ланцюжки поставок можуть охоплювати багато країн.